

УДК 658.14

Катан Л.І.

*доктор економічних наук, професор,
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет*

Болонська Г.І.

*магістр,
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет*

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ТА ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

FINANCIAL POLICY AND FINANCING OF THE AGRICULTURAL ENTERPRISE

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено визначенню економічної сутності поняття «фінансове забезпечення розвитку сільськогосподарського підприємства». За результатами дослідження політику фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарського підприємства визначено складовою фінансової політики, а також процесом прогнозування, формування, оптимізації об'єму та структури джерел фінансування діяльності підприємства з метою їх ефективного використання та забезпечення фінансової стійкості.

Ключові слова: фінансове забезпечення, фінансова політика, фінансові ресурси, фінансова діяльність, фінансова стійкість, сільськогосподарське підприємство.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена определению экономической сущности понятия «финансовое обеспечение деятельности сельскохозяйственного предприятия». По результатам исследования политика финансового обеспечения деятельности предприятия определена как составляющая финансовой политики, а также как процесс прогнозирования, формирования, оптимизации состава и структуры источников финансирования деятельности предприятия с целью их эффективного использования и обеспечения финансовой стойкости.

Ключевые слова: финансовое обеспечение, финансовая политика, финансовые ресурсы, финансовая деятельность, финансовая устойчивость, сельскохозяйственное предприятие.

ANNOTATION

This article is dedicated to the author's approach formation to the definition of «financing the development of the agricultural enterprise». As a result, policy of the enterprise activity financing was defined as a part of the financial policy, and also as a process of forecasting, formation, optimization of the volume and structure enterprise activity sources of financing with the purpose of their effective utilization and maintenance of financial stability.

Keywords: financing, financial policy, financial resources, financial services, financial stability, agricultural enterprise.

Постановка проблеми. Розробка фінансової політики сільськогосподарського підприємства є побудова ефективної системи управління його фінансами, яке забезпечує досягнення стратегічних та тактичних цілей діяльності організації, що виражається в максимізації прибутку, забезпеченні його фінансової стійкості, інвестиційної привабливості тощо.

Фінансова політика підприємства поділяється на політику управління активами, капіталом, інвестиціями, грошовими потоками, фінансовими ризиками, політику антикризового фінансового управління. При цьому такої складової, як, наприклад, політики фінансово-

го забезпечення підприємства, серед напрямків фінансової політики не відокремлено. Отже, дослідження економічної сутності фінансового забезпечення сільськогосподарського підприємств є доцільним і своєчасним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз поглядів вітчизняних і зарубіжних науковців, формулювань, наведених у нормативно-правових актах України, економічних словниках, вказує на існування широкого спектра визначень категорії «фінансове забезпечення». Погляди й міркування економістів щодо сутності та змісту цієї категорії трансформувалися і розвивалися, але питання й досі залишаються не вирішеними остаточно.

Мета статті полягає у розкритті економічного змісту та сутності поняття «фінансове забезпечення підприємства», зокрема, галузі сільського господарства та агропромислового комплексу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відомий західний економіст Ш. Бланкарт зазначав, що суб'єкти господарської діяльності приймають рішення і діють, орієнтуючись передусім на максимізацію власної вигоди [1]. У цьому випадку йдеться про те, що репрезентативний дорослий індивід завжди орієнтований на максимізацію власної вигоди.

М.Л. Лишанський відмічає, що без стабільного й ефективного фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств неможливо досягнути високих фінансових результатів, проведення інтеграційних процесів у галузі [2]. Крім цього, автор зазначає, що механізм фінансового забезпечення не є раз і назавжди застиглим явищем, він має постійно вдосконалюватися.

Особливого значення це твердження набуває в умовах фінансової кризи та подолання її наслідків, коли більшість джерел фінансових ресурсів для підприємств стали недоступними. Це стосується призупинення кредитування та навіть замороження власних депозитних рахунків підприємств у деяких вітчизняних та іноземних банках, а також обмежених можливостей щодо ефективного розміщення первинної або додаткової емісії акцій, облігацій суб'єктів гос-

подарювання на фондових ринках в існуючих умовах розвитку світової економіки.

Деякі економісти безпосередньо пов'язують фінансове забезпечення підприємства та його ефективність з такою категорією, як «сільська фінансова система». Вони відносять до групи постійних кредиторів не лише комерційні банки, але й небанківські фінансово-кредитні установи, кредитні спілки, кооперативні банки, кредиторів, які позичають свої приватні кошти, ломбарди, що також можуть надавати фінансові послуги малим і середнім підприємствам та господарствам населення у сільській місцевості. До цієї системи належать і підприємства з постачання матеріально-технічних ресурсів та переробні підприємства. Всі ці інституції співіснують у багатьох країнах та надають послуги, які задовольняють вимоги клієнтів [3].

Цікавим є визначення фінансового забезпечення сільськогосподарського підприємства, наведеного О.С. Філімоненком, що підприємства, які працюють в умовах ринкових відносин, несуть повну відповідальність за своїми зобов'язаннями перед ланками фінансово-кредитної системи, постачальниками, своїми працівниками, а також за результатами своєї виробничо-фінансової діяльності [4].

Таким чином, ми підтримуємо думку автора, що фінансове забезпечення підприємства – це його здатність своєчасно погашати свої боргові зобов'язання перед суб'єктами фінансово-кредитних відносин.

На думку А.П. Ковальова, основними завданням, виконання яких забезпечують фінанси суб'єктів господарювання незалежно від їх організаційно-правових форм, є: формування, підтримка оптимальної структури і нарощування виробничого потенціалу підприємства; забезпечення поточної фінансово-господарської діяльності; забезпечення участі суб'єкта господарювання у проведенні соціальної політики [5].

Відповідно, автор виділяє три функції, які виконують фінанси підприємств: забезпечення, розподіл та контроль. Функція забезпечення безпосередньо пов'язана з визначенням сутності категорії «фінансове забезпечення». Сутність функції забезпечення полягає у створенні на підприємстві фондів грошових коштів в оптимальному розмірі. Всі виробничі витрати мають покриватися власними доходами. Тимчасова додаткова потреба в коштах забезпечується за рахунок кредиту або інших позичкових джерел. При цьому оптимізація джерел грошових коштів – одне з головних завдань управління фінансами підприємств, оскільки у разі надлишку коштів знижується ефективність їх використання, а в разі нестачі виникають фінансові труднощі, які можуть призвести до серйозних наслідків.

За останні роки фінансова наука зазнала докорінних змін. Вчені-економісти переглянули свої теорії, щоб виявити реальну ситуацію.

Фінансові ринки підштовхнули розвиток різноманітних інвестиційних прийомів і методів мобілізації капіталу. Проведений аналіз свідчить про те, що поняття «політика фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарського підприємства» заслуговує на увагу як окрема складова фінансової політики підприємства поряд із політикою управління активами, капіталом, інвестиційною політикою тощо. Розглядаючи систему фінансування підприємства, дослідники за класичним підходом поділяють її на фінансування оборотних активів та необоротних активів [6–8] або, як зазначено у С. Бріггема, на фінансові рішення короткострокового та довгострокового характеру [9]. Але такий розподіл є досить умовним. Всі фінансові ресурси та напрямки їх використання (активи) є взаємопов'язаними, оскільки один і той же вид ресурсів, наприклад, статутний капітал, може бути використаний і на основні засоби, і на виробничі запаси одночасно. Окрім того, як зазначалося вище, цілі політики фінансування оборотних та необоротних активів співпадають, полягаючи в оптимізації об'єму та складу фінансових джерел формування активів з позиції забезпечення ефективного використання власного капіталу та достатньої фінансової стійкості підприємства. У такому випадку обидві політики можуть бути органічно поєднані в єдиному понятті – «політика фінансового забезпечення діяльності підприємства».

Треба зазначити, що при визначенні самого поняття «політика фінансування оборотних активів», дослідники використовують різні підходи, які мають неоднозначний характер.

Так, S.A. Ross, R.W. Westerfield, J.F. Jaffe відокремлюють поняття короткострокової фінансової політики [10]. За розміром інвестицій в оборотні активи цю політику автори поділяють на гнучку (великий баланс готівки та високоліквідних цінних паперів, великі інвестиції в запаси, ліберальна кредитна політика покупців та високий рівень дебіторської заборгованості) та обмежувальну (малий запас готівки, відсутність інвестицій у високоліквідні цінні папери, оптимальні розміри запасів, відсутність кредитної політики для покупців, відсутність дебіторської заборгованості).

На гнучку та обмежувальну фінансова політика дослідниками поділяється і в залежності від джерел фінансування оборотних активів. Гнучка політика означає переважне залучення довгострокових боргів, ніж короткострокових; обмежувальна політика, навпаки, надає перевагу короткостроковим боргам.

Деякі автори пов'язують фінансове забезпечення безпосередньо зі здатністю підприємств саморозвиватися на певний момент часу [11]. Ми не поділяємо їхню думку, оскільки вона не відображає фінансові джерела для забезпечення саморозвитку підприємства. На нашу думку, більш вдалим за змістом є поняття такої категорії, як «фінансова стійкість підприємств», що

передбачає спроможність підприємства забезпечити діяльність за рахунок власних і залучених коштів та своєчасно розрахуватися за своїми зобов'язаннями.

Деякі з економістів розглядає категорію «фінансове забезпечення» в ширшому фінансовому значенні, вважаючи, що фінансове забезпечення може здійснюватися у трьох формах: бюджетне фінансування, кредитування та самофінансування. Бюджетне фінансування здійснюється на безповоротній основі за рахунок бюджетів, що формуються в процесі розподілу і перерозподілу частини національного доходу. За допомогою бюджетного фінансування держава перерозподіляє фінансові ресурси між виробничими і невиробничими сферами, в міжгалузевому і територіальному розрізах, між окремими формами власності.

Водночас деякі економісти фінансове забезпечення безпосередньо пов'язують із системою економічних відносин. Вони вважають, що фінансово-кредитний механізм має забезпечувати грошовими ресурсами безперервний процес розширеного сільськогосподарського виробництва, одночасно впливаючи на поліпшення результатів господарської діяльності. Ми поділяємо думку тих економістів, які визначають зміст фінансового забезпечення не тільки як форму розподільчих відносин, але й з позиції опосередкування ними стадії виробництва та споживання, пов'язаного з формуванням та використанням грошових фондів. Фінанси за допомогою розподільчих відносин та обміну впливають на стадію виробництва і споживання, на зміцнення комерційного розрахунку.

З огляду на викладене вище автори роблять висновок, що проблема підвищення ефективності сільського господарства та агропромислового комплексу в цілому пов'язана з удосконаленням фінансово-кредитного механізму. Пошуки більш раціональної системи фінансового забезпечення виробництва визначаються вдосконаленням розподільчих відносин.

Більш широке тлумачення категорії «фінансове забезпечення» дає Державна цільова програма сталого розвитку сільських територій на період до 2020 р.: «Фінансове та інвестиційне забезпечення виконання Програми передбачає розроблення механізму фінансування сталого розвитку сільських територій, недержавні фонди, кредитні спілки, іпотеку, формування банківських та небанківських спеціалізованих структур. Фінансування здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, місцевих

бюджетів, коштів підприємств, приватних інвестицій, коштів міжнародних організацій та інших джерел, не заборонених законодавством за рахунок введення спеціального режиму оподаткування» [12].

Висновки. Таким чином, фінансове забезпечення сільськогосподарського підприємства характеризує такий стан фінансових ресурсів, за якого підприємство може маневрувати грошовими коштами для забезпечення безперервного процесу фінансово-господарської діяльності, а також оновлення та розширення його фондів, тобто задовольняє потреби підприємства відповідно до стратегії його розвитку. У визначенні цього поняття ми не вказуємо джерела фінансового забезпечення, головне – наповнення фінансовими ресурсами, які б задовольняли потреби підприємства, підтримували його фінансову стійкість та здатність вести розширене відтворення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бланкарт Ш. Державні фінанси в умовах демократії. Вступ до фінансової науки / Ш. Бланкарт ; пер з нім. С.І. Терещенко та О.О. Терещенко ; передм. та наук. ред. В. М. Федосова. – К. : Либідь, 2000. – С. 22.
2. Лишанский М.Л. Финансовые рычаги выравнивания экономических условий воспроизводства / М.Л. Лишанский. – М. : Россельхозиздат, 1991. – 345 с.
3. Політика і розвиток сільського господарства в Україні / За ред. С. фон Крамона-Таудабеля, С. Зорі, Л. Штріве. – К. : Альфа-Принт, 2010. – 245 с.
4. Філімонович О.С. Фінанси підприємств : [навч. посіб.] / О.С. Філімонович. – К. : Ульга, Ніка-Центр, 2008. – С. 295.
5. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств : [підручник] / А.М. Поддєрьогін [та ін.]. – К. : КНЕУ, 2007. – 546 с.
6. Ковалев В.В. Введение в финансовый менеджмент / В.В. Ковалев. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 768 с.
7. Финансовый менеджмент: теория и практика : [учебник] / Под. ред. Е.С. Стояновой. – М. : Перспектива, 2003. – 656 с.
8. Бланк И.А. Финансовый менеджмент : [учебный курс] / И.А. Бланк. – К. : Ника-Центр, Эльга, 2001. – 528 с.
9. Бриггем Е. Финансовый менеджмент. Полный курс : в 2-х т. Т. 2 / Э. Бриггем, Л. Гапенски ; пер. с англ. под ред. В.В. Ковалева. – СПб. : Экономическая школа, 2000. – 669 с.
10. Ross S.A. Corporate finance / S.A. Ross, R.W. Westerfield, J. Jaffe. – IRWIN, 2011. – 899 p.
11. Шморгун Н.П. Финансовый анализ : [навч. посіб.] / Н.П. Шморгун, І.В. Головка. – К. : УНЛ, 2006. – 387 с.
12. Державна цільова програма сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://docs.dtkr.ua/ua/doc/1095.6085.0>.